

Champagne Franse Ardennen

De Glimlachende engel van de kathedraal van Reims
R. Soberka/hemis.fr

De regio's van deze gids:

(zie de kaart aan de binnenzijde van het omslag)

1	De Marnestreek in de Champagne	blz. 107
2	De historische Marnestreek	blz. 189
3	De Aube	blz. 213
4	De Haute-Marne	blz. 295
5	De Franse Ardennen	blz. 361

INHOUD

N. Blythe/Cephas/Photonostop

NIET TE MISSEN

Een keuze uit de mooiste plekjes ...6

HOOGTEPUNTEN VAN MICHELIN

De mooiste reisherinneringen.....10

REISPLANNER

Een keuze uit de mooiste routes...18

DE REIS VOORBEREIDEN

Reistips.....26

NAAR DE CHAMPAGNE EN FRANSE ARDENNEN

Met de auto 28

Met de trein.....29

VOOR HET VERTREK

Klimaat 30

Nuttige adressen.....31

Overnachten 32

Uit eten 34

DE CHAMPAGNE EN FRANSE ARDENNEN VAN A TOT Z

Arrangementen 35

Departementen 35

Fietsen en mountainbiken 35

Gastronomische routes 36

Kanoën en kajakken.....36

Kersttijd 37

Kranten 37

Nijverheid en industrie 37

Paardrijtochten 37

Rondleidingen 38

Toeristentreintjes 38

Toeristische routes
in de Ardennen 39

Toeristische routes
in de Champagne.....39

Varen.....40

Vissen.....41

Wandelen.....41

Watersport en ontspanning 42

Winkelen.....42

MET HET GEZIN

Bezienswaardigheden en
activiteiten.....46

MEMO

Evenementen 48

Leestips.....51

MEER WETEN OVER DE CHAMPAGNE EN FRANSE ARDENNEN

DE CHAMPAGNE EN FRANSE ARDENNEN VANDAAG

Regionale activiteiten 56

Toerisme 60

Gastronomie 60

De geschiedenis
van de champagne.....64

NATUUR

De Champagne 72

Meren, plassen en rivieren 74

De Franse Ardennen 75

Milieubewustzijn.....76

GESCHIEDENIS

Chronologie 79

Monniken in de Champagne 86

Beroemdheden uit de regio 88

KUNST EN CULTUUR

Geschiedenis	90
Traditionele huizen op het platteland	94
ABC van de architectuur.....	96

LITERATUUR

De baanbrekers.....	102
De doorzetters	102
De landschapsschilders	102

STEDEN EN BEZIENSWAARDIGHEDEN

1 DE MARNESTREEK IN DE CHAMPAGNE

Reims	110
<i>Reims in de geschiedenis</i>	112
<i>Art deco in Reims</i>	122
Fismes.....	140
Parc Naturel Régional de la Montagne de Reims	144
Épernay	156
Château-Thierry.....	173
Sézanne	181

2 DE HISTORISCHE MARNESTREEK

Châlons-en-Champagne.....	190
Vitry-le-François	201
Sainte-Menehould.....	204
De Argonne	208

3 DE AUBE

Nogent-sur-Seine	216
Troyes.....	223
<i>Troyes: geschiedenis en kunst</i>	226
Arcis-sur-Aube.....	246
Pays d'Othe	248
Ervy-le-Châtel.....	252
Parc Naturel Régional de la Forêt d'Orient.....	256
Bar-sur-Aube	267
Abdij van Clairvaux	275
<i>De abdij door de eeuwen heen</i>	276
Bar-sur-Seine.....	281
Chaource	290

4 DE HAUTE-MARNE

Chaumont	298
Mémorial Charles-de-Gaulle in Colombey-les-Deux-Églises	307
Langres	311
Abdij van Auberive	332
Vignory	335
Joinville.....	338
Saint-Dizier	343
Lac du Der	350
<i>De zee van de Champagne</i>	352
Montier-en-Der.....	356

5 DE FRANSE ARDENNEN

Charleville-Mézières	364
Sedan	380
<i>Sedan in de geschiedenis</i>	382
De Ardense Argonne	399
Rethel	402
Thiérache Ardennaise	407
Revin	415
Roches de Monthermé	421
Givet.....	426

Woordenlijst 432

Register 444

Kaarten en plattegronden.....453

**RAADPLEEG VOOR
IEDERE PLAATS ONS
ADRESBOEKJE**

NIET TE MISSEN

★★★ De reis waard

★★ Een omweg waard

★ Interessant

★★★

Parc Naturel Régional de la Forêt d'Orient

In dit natuurgebied met watervlakten en bossen, dat vroeger in bezit was van de orde van de tempeliers, kunt u heerlijk wandelen, fietsen en varen. **Zie blz. 256**

F. Guézou/hemis.fr

Ph. Renaud/hemis.fr

★★★

De champagnekelders

Hier, in dit kilometers lange gangenstelsel onder de Butte Saint-Nicaise in Reims, ontstaan de gouden bubbeltjes die champagne zo onweerstaanbaar maken. De gangen werden al 2000 jaar geleden gegraven. **Zie blz. 129**

B. Rieger/hemis.fr

Kathedraal van Reims

In de Notre-Dame van Reims werden de Franse koningen gekroond en Clovis, de eerste koning der Franken, is er ook gedoopt. Het imposante monument is rijk aan schitterende beeldhouwwerken. **Zie blz. 114**

Troyes

Troyes is een schatkamer: kleurige vakwerkhuisen in middeleeuwse straatjes, fascinerende musea en kerken met glas-in-loodramen van de 12de tot de 21ste eeuw.

Zie blz. 223

CSP_cladio/Fotosearch LBRF/age fotostock

J.-C. & D. Pratt/Photomansop

Langres

In deze versterkte koninklijke stad op de rotsen stond de wieg van Denis Diderot, de drijvende kracht achter de baanbrekende *Encyclopédie* (18de eeuw). Langres zelf biedt een adembenemend panoramisch uitzicht. **Zie blz. 311**

De faux in het Forêt de Verzy
Ch. Bolsieux/hemis.fr/Getty Images

♥ **Verbaas u** over de merkwaardige *faux* in het bos van Verzy, een verzameling knoestige beuken met raadselachtige, kronkelende vormen, die volgens de legende zijn veroorzaakt door een vloek van de goden. **Zie blz. 148**

♥ **Fiets** over het oude jaagpad langs de meanderende Maas: volg de Voie Verte Trans-Ardenne van de blonde gevels van Charleville-Mézières naar de blauwgrijze leien daken van Givet. **Zie blz. 370 en blz. 426**

De Voie Verte Trans-Ardenne bij Joigny-sur-Meuse
D. Truillard/Office du tourisme de Charleville-Mézières et Ardenne

TOP 5 Illustere personen

1. Charles de Gaulle in Colombey-les-Deux-Églises (blz. 307)
2. Arthur Rimbaud in Charleville-Mézières (blz. 370)
3. Camille Claudel in Nogent-sur-Seine (blz. 218)
4. Auguste Renoir in Essoyes (blz. 284)
5. Denis Diderot in Langres (blz. 316)

Arthur Rimbaud
Classic Vision/vage fotostock

♥ **Volg het spoor** van de soldaten die hier in de Eerste Wereldoorlog zoveel hebben moeten doorstaan. Er is een indrukwekkende route van de roodbetonnen monoliet in Mondement naar het Forêt d'Argonne, langs loopgraven, slagvelden, begraafplaatsen en musea, waar de 'Grote Oorlog' zich in al zijn gruwelijkheid voor u ontvouwt.

Zie blz. 40

♥ **Zweef** een nacht lang tussen hemel en aarde, in een boomhut van de Chêne Perché, in de Thiérache Ardennaise. Laat u na een heerlijk dagje wandelen of everzwijnen spotten op 16 m boven de grond in slaap wiegen door het geritsel van de bladeren en de geluiden van het bos. **Zie blz. 414**

♥ **Fantaseer** over de wereld achter de slogans en annonces op de affiches in Le Signe, het nationaal grafisch centrum in Chaumont: een museum rondom een ambacht dat tot kunst is verheven, in een fascinerend, splinternieuw, blinkend wit gebouw. **Zie blz. 302**

Het gebouw van grafisch centrum Le Signe, ontworpen door bureau Moatti-Rivière

M. Denancé/Le Signe/ADAGP, Paris 2019

Charleville-Mézières en de Ardennen

7 dagen

Route: 300 km tussen lommerrijke natuur en verheven architectuur

● Dag 1 Charleville-Mézières

Drink een kopje koffie onder de arcaden van de Place Ducale (**blz. 365**), bekijk de klokkentoren en bezoek het Musée de l'Ardenne (**blz. 366**). Ga 's middags naar de Vieux Moulin, met het Musée Rimbaud en het Maison des Ailleurs (**blz. 369**).

● Dag 2 Sedan

Bezoek het Fort des Ayvelles (**blz. 373**) en maak daarna een wandeling door het Forêt d'Élan (**blz. 394**).

● Dag 3 Sedan

Bezichtig de burcht en de hoogoven van Vendresse (**blz. 394**). Ga 's avonds naar het klank-en-lichtspel bij de ruïne van het kasteel van La Cassine (**blz. 393**). Overnacht in Charleville.

● Dag 4 Rimogne

Bezoek het Maison de l'Ardoise (**blz. 373**) en maak de rondrit van de Vier Heemskinderen (**blz. 374**).

● Dag 5 Monthermé

Volg de route naar de Mont Malgré-Tout (**blz. 419**), pauzeer aan de oever van het Lac des Vieilles-Forges (**blz. 418**) en ga dan naar Monthermé (**blz. 421**). Maak een wandeling door het oude centrum.

● Dag 6 De Thiérache Ardennaise

Maak een rit langs de versterkte kerken van de Thiérache (**blz. 407**), met hun uitkijktorens en schietgaten, en geniet onderweg van het landschap met zijn golvende heuvels en groene valleien.

● Dag 7 Charleville-Mézières

Ga een dagje fietsen langs het oude jaagpad (de Trans-Ardennes, **blz. 378**). Keer terug naar Charleville-Mézières om nog een paar gastronomische specialiteiten in te slaan voor thuis!

Tip: neem goede schoenen mee om in het bos te wandelen.

Een lang weekend in de Champagne

3 dagen

N. Blythe/Cephas/Photostop

Route: 60 km cultuur en gastronomie

Tip: het toeristenbureau van Reims biedt een bustocht aan langs wijnhuizen in de regio (met proeverijen).

● Dag 1 Reims

Bezoek 's morgens de kathedraal (**blz. 114**) en het Palais du Tau (**blz. 117**). Maak een stadswandeling en laat u verleiden door de culinaire specialiteiten van Reims. Ga champagne proeven in de Villa Demoiselle (**blz. 128**).

● Dag 2 Parc de la Montagne de Reims

Maak de rondrit 'Het Champagnerijk' (vanuit Reims via Montchenot naar Villers-Allerand, **blz. 145**). Bezoek de wijngaarden, proef de champagne en geniet van het landschap, met afwisselend bossen, dorpjes en wijndomeinen. Overnacht in Épernay (**blz. 156**).

● Dag 3 Châlons-en-Champagne

Breng een bezoek aan een van de grote champagnehuizen in Épernay (**blz. 157**) en besteed de rest van de dag aan de wonderen van Châlons-en-Champagne: de Cathédrale Saint-Étienne (**blz. 191**), de Église Nontre-Dame-en-Vaux (**blz. 192**) en het bijbehorende Musée du Cloître (**blz. 193**). Maak een rit door de stad met het elektrische toeristentreinje (**blz. 199**).

Kelder van Vilmart & Cie in Rilly-la-Montagne
Mattes/Mauritius images/age fotostock

Voor het vertrek

Klimaat

Toegegeven, in de Champagne en Franse Ardennen heerst geen Middellandse Zeeklimaat. Het weer is vergelijkbaar met dat in de rest van de noordelijke helft van Frankrijk, aldus de bewoners, die zich verzetten tegen de verhalen dat het er altijd koud en grijs is.

IN DE CHAMPAGNE

In deze streek heerst een overgangsklimaat: hoe oostelijker je komt, hoe kleiner de invloed van de zee en hoe groter die van de Midden-Europese landmassa. Het klimaat wordt dan ook gekenmerkt door betrekkelijk warme zomers en tamelijk grote verschillen tussen de hoogste en de laagste temperatuur, wat vooral opvalt in de Haute-Marne, waar de winters lang en koud kunnen zijn en waar het in de zomer af en toe behoorlijk kan onweren.

Maar bij mooi weer is het volop genieten van de vele meren en plassen in de streek. De uitgestrekte bossen bieden dan voldoende verkoeling. Bovendien zijn veel bezienswaardigheden alleen in het hoogseizoen geopend – de rest van het jaar is het overigens vaak wel mogelijk om direct met de eigenaar of beheerder een bezichtiging af te spreken.

De relatief zachte herfst is echter het juiste moment voor een bezoek aan dit wijngebied: het landschap en de dorpen komen tijdens de oogst in september en oktober volledig tot leven en de bossen krijgen prachtige kleuren. Ook de appelpluk, met name in de Aube, zorgt dan voor feestelijkheden (persen van de cider, proeverijen enz.).

De herfst is verder ideaal voor het

observeren van de specifieke vogel-fauna rond de meren, waar trekvogels een tussenstop maken. Dat kan ook in het voorjaar, maar de trek is dan minder spectaculair.

 Zie de kalender van de vogeltrek, blz. 352.

IN DE ARDENNEN

Hier heerst een koel, door de hoogte beïnvloed semilandklimaat, maar de invloed van de zee is ook nog in talloze nuances merkbaar, zowel in het landschap als in de seizoenen. Door de overvloedige regenval vormen de Ardennen een echt waterreservoir. De zomer is zonder meer het geschiktste seizoen om de streek te leren kennen en te kunnen genieten van de vele buitenactiviteiten, zoals het maken van wandel- en fietstochten en varen op de Maas en de Semoy, en van de wat strenge schoonheid van de diepe valleien en het diepe groen van de naaldboombossen. In de loofboombossen leveren de bladeren in de herfst een geweldige kleurenpracht. Let op: in november wordt het jachtseizoen geopend.

In de winter sneeuwt het hier vaak en als het droog en koud genoeg is, kan het landschap gehuld zijn in een laagje rijp. Zodra het wat zachter is, zijn er prachtig rode zonsondergangen te zien. Tijdens de eindejaarsfeesten, een periode waarin oude tradities weer tot leven komen (*zie blz. 37*), is het hier heel gezellig.

TELEFONISCHE INFORMATIE

Météo France – ☎ 32 50
(€ 2,99 per gesprek + € 0,34 per minuut) - www.meteofrance.com.

Weersvoorspelling per departement – ☎ 0 899 71 02 gevolgd door

het nummer van het departement (€ 2,99 per gesprek + € 0,34/min.).

Nuttige adressen

INSTANTIES

Comité Régional du Tourisme

Champagne-Ardenne – 5 rue de Jericho - 51000 Châlons-en-Champagne - ☎ 03 26 21 85 80 - www.tourisme-champagne-ardenne.com. Hier kunt u brochures aanvragen of downloaden.

Comités Départementaux de Tourisme

Ardennes – 24 place Ducale - BP 419 - 08107 Charleville-Mézières Cedex - ☎ 03 24 56 06 08 - www.ardennes.com.

Aube en Champagne – 34 quai Dampierre - 10000 Troyes - ☎ 03 25 42 50 00 - www.aube-champagne.com.

Haute-Marne – 4 cours Marcel-Baron - CS 52048 - 52902 Chaumont Cedex 9 - ☎ 03 25 30 39 00 - www.tourisme-hautemarne.com.

Marne – 13 bis rue Carnot - CS 50074 - 51006 Châlons-en-Champagne Cedex - ☎ 03 26 68 37 52 - www.tourisme-en-champagne.com.

TOERISTENBUREAUS

📍 De adressen van de toeristenbureaus vindt u onder 'Inlichtingen' aan het begin van elke plaatsbeschrijving. Internet: www.tourisme.fr en www.france.fr.

REIZIGERS MET EEN BEPERKING

In deze gids worden de plaatsen en gelegenheden die toegankelijk zijn voor mensen met een beperking aangegeven met het symbool .

Toerisme en beperkingen: een lijst van plaatsen die goed toegankelijk zijn voor reizigers met een beperking is te vinden op www.tourisme-handicaps.org.

Sportieve bezigheden

www.handisport.org: op de site van de Fédération Handisport staan de mogelijkheden op een rij (georganiseerd of recreatief, in de zaal of buiten) per departement (onder *Où pratiquer*, 'Waar te doen'). Een bron van informatie!

De **stranden** van het Lac d'Orient en het Lac Amance (blz. 258) zijn geschikt gemaakt voor bezoek van mensen in een rolstoel (rolstoelhelmingen, tiralo's, waarmee mensen in en uit het water kunnen worden geholpen enz.).

Kraanvogels tijdens de trek pauzeren even bij het Lac du Der.

gilles_oster/iStock

De Haute-Marne **4**

Michelinkaart 313 – Marne (51) en Haute-Marne (52)

- ▶ CHAUMONT★ EN RONDRIT**

27 km ten noordwesten van Chaumont:

**▶ MÉMORIAL CHARLES-DE-GAULLE
IN COLOMBEY-LES-DEUX-ÉGLISES★★**

35 km ten zuidoosten van Chaumont:

▶ LANGRES★★ EN RONDRIT

28 km ten zuidwesten van Langres:

▶ ABDIJ VAN AUBERIVE★

23 km ten noorden van Chaumont:

▶ VIGNORY EN RONDRIT

45 km ten noorden van Chaumont:

▶ JOINVILLE EN RONDRIT

27 km ten noorwesten van Joinville:

▶ SAINT-DIZIER★ EN RONDRIT

Ten zuidwesten van Saint-Dizier:

▶ LAC DU DER★★ EN RONDRIT

22 km ten zuidwesten van Saint-Dizier:

▶ MONTIER-EN-DER EN RONDRIT

298

307

311

332

335

338

343

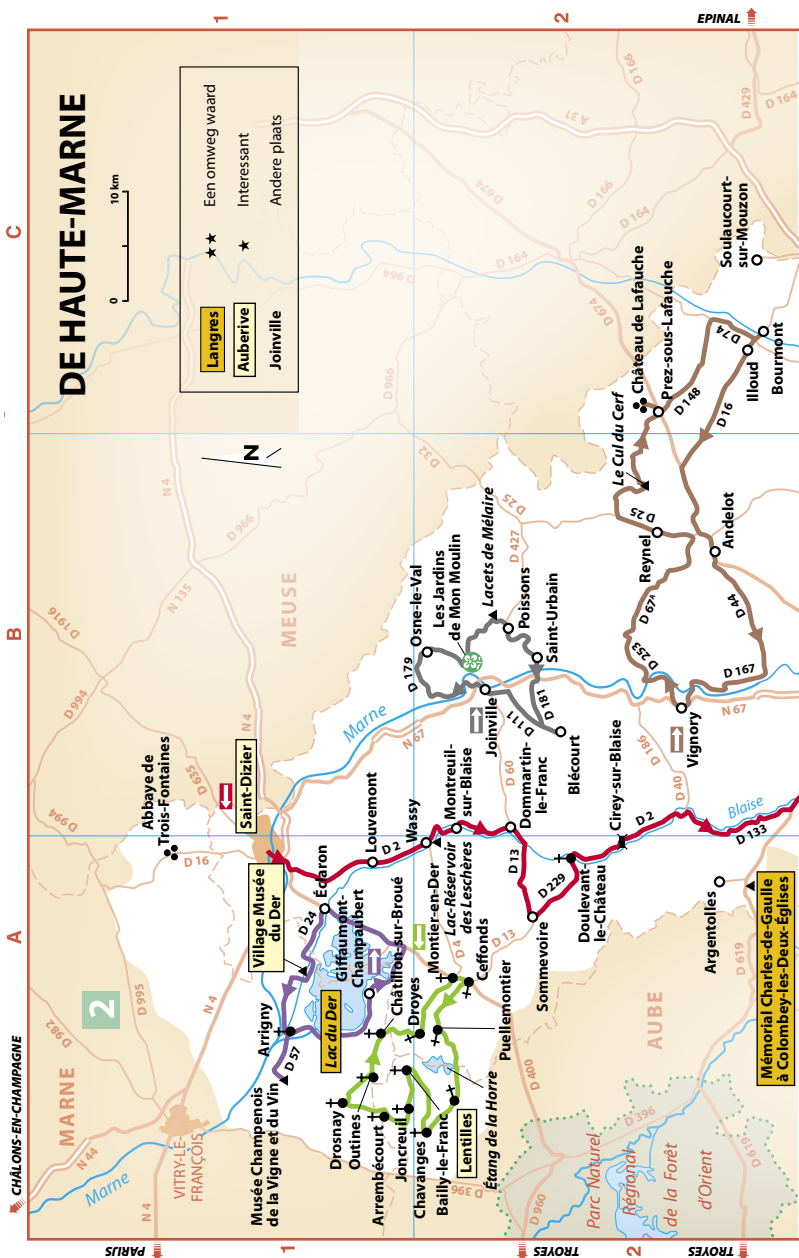
350

356

Het Lac du Der, het grootste stuwmeer van Europa
a7m2

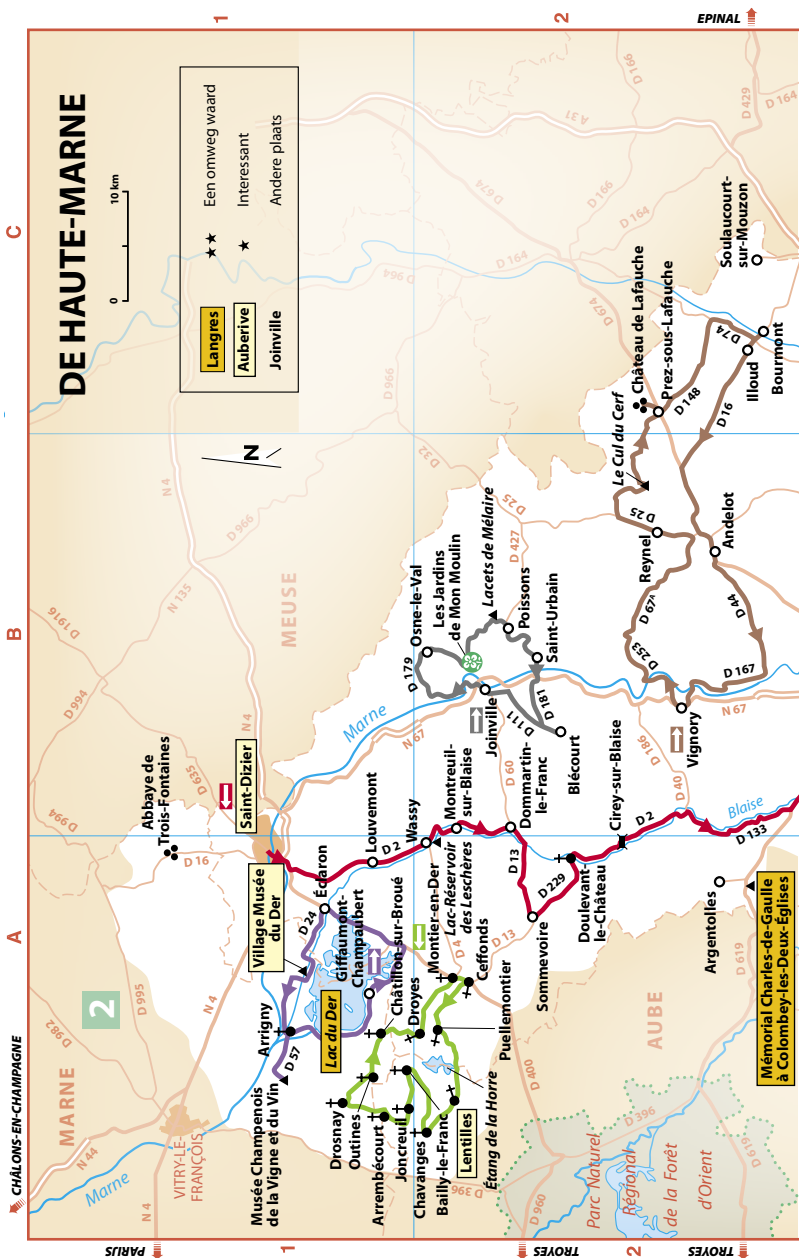
DE HAUTE-MARNE

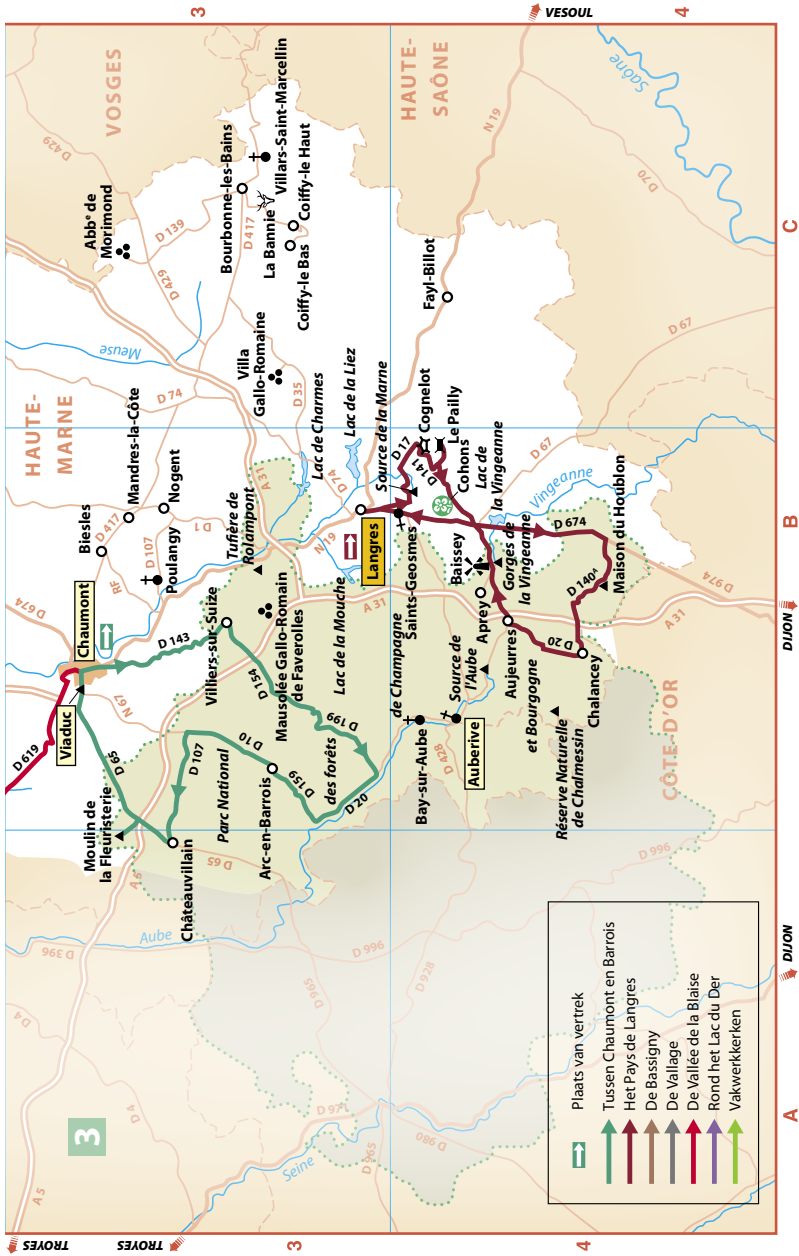

DE HAUTE-MARNE

0 10 km

Langres	★ ★	Een omweg waard
Auberive	★	Interessant
Joinville		Andere plaats

Plaats van vertrek

- ↑ Tussen Chaumont en Barrois
- ↑ Het Pays de Langres
- ↑ De Bassigny
- ↑ De Vallée
- ↑ De Vallée de la Blaise
- ↑ Rond het Lac du Der
- ↑ Vakwerkkerken

Chaumont

22.333 inwoners – Haute-Marne (52)

Chaumont, de hoofdplaats van de Haute-Marne, ligt op een steil plateau dat uit het bos oprijst. Bij binnenkomst ziet u een hoog viaduct en een aantal fraaie overblijfselen van de versterkingen, vanwaar u mooi uitzicht heeft over de het land van Chaumont. Om meer bedrijvigheid te creëren heeft de stad zich op het grafisch design gericht, en het is op dat gebied uitgegroeid tot een belangrijk centrum.

ADRESBOEKJE: BLZ. 304

Overnachten, uit eten, winkelen, sport en ontspanning enz.

INLICHTINGEN

Office de Tourisme – 7 av. du Gén.-de-Gaulle - ☎ 03 25 03 80 80 - www.tourisme-chaumont-champagne.com - juni-sept.: 9.00-12.30, 14.00-18.00 u; rest v.h. jaar: 9.30-12.30, 14.30-18.00 u - *gesl. zo, 23 dec.-2 jan. en bep. feestd.*

LIGGING

Regiokaart B3 (blz. 296-297) en stadsplattegrond (blz. 300). Chaumont ligt 35 km ten noorden van Langres via de D619 en de N19, boven de dalen van de Suize en de Marne.

PARKEREN

Parkeerplaats van het treinstation.

AANRADERS

Het historische centrum en de basiliek, de Signe.

PLANNING

Een dag inclusief bezichtigingen (*check sluitingsdagen van de musea*).

MET KINDEREN

Het Musée de la Crèche, 's avonds het verlichte viaduct, en het hertenpark van Châteauvillain.

GRAND PARDON

Het vijfhonderd jaar oude feest *Grand Pardon de Peine et de Coulpe* werd geïnitieerd door **Jean de Montmirel** (1409-1479), een vriend van paus Sixtus IV, om de pest, hongersnood en oorlogen af te wenden. Het wordt gevierd als de feestdag van Johannes de Doper (24 juni) op een zondag valt. De volgende viering is in 2029...

's Avonds wordt het Viaduc de Chaumont mooi verlicht.

Office de Tourisme du Pays de Chaumont en Champagne

Wandelen Stadsplattegrond (blz. 300)

DE OUDE STAD

▶ *Wandeling in groen aangegeven op de plattegrond op blz. 300. Vertrek vanaf de Square Philippe-Lebon.*

Midden op het plein staat een standbeeld van **Philippe Lebon** (1767-1804), de uitvinder van het stadsgas. Iets verderop heeft u een mooi **uitzicht** op de daken van de stad, de donjon, de stadsmuren, de twee torens van de Basilique Saint-Jean, de klokkentoren van de jezuïetenkapel en het koepeltje van het stadhuis. *Loop rechts de Rue de la Tour-Chartron af, die op de oude stadswal is aangelegd.*

Let onderaan op de zeshoekige **Tour d'Arse** (13de eeuw).

Loop door de Rue Monseigneur-Desprez omhoog naar de Place St-Jean.

Rechts staat een **huis met uitkragend torentje** boven een lage gewelfde deur. Daartegenover ziet u het portaal van een herenhuis uit 1723.

Volg de Rue du Palais naar het gelijknamige plein en loop de trap op naar de **esplanade van de donjon**, die een mooi uitzicht biedt op de lager gelegen oude **leerlooierswijk** en het dal van de Suisse. De stad was tot begin 20ste eeuw bekend vanwege de vermaarde handschoenenproducent Maison Trefousse.

Musée d'Art et d'Histoire A1

Pl. du Palais - ☎ 03 25 03 86 80 - 14.00-18.00 u - gesl. di, 1 jan., 1 mei, 25 dec. - rondleiding mogelijk op verzoek - € 2 (tot 18 jaar gratis) - kaartje geeft ook toegang tot Musée de la Crèche - gratis 1ste zo v.d. maand.

Het museum is ondergebracht in de benedenzalen van het kasteel van de graven van de Champagne. De **archeologische verzameling** bevat onder meer een bronzen wapenrusting (8ste eeuw v.C.), een altaar en een Gallo-Romeins mozaïek. Er hangen **schilderijen** (16de-20ste eeuw) van Paul de Vos, Sébastien Stoskopff, Nicolas Poussin en François Alexandre Pernot. Onder de **beeldhouwwerken** bevinden zich een liggend beeld van Jean l'Aveugle de Châteauvillain, een 16de-eeuws altaarstuk uit de Basilique Saint-Jean (school van Troyes) en fragmenten van het monument van Antoinette de Bourbon en Claude van Lotharingen door Dominique Florentin. Eén zaal is geheel gewijd aan de Bouchardons.

Donjon A1

Niet toegankelijk.

Deze bijna vierkante donjon (11de-12de eeuw) is het enige wat rest van het kasteel van de graven van de Champagne; in de 19de eeuw werd hij gebruikt

DE HAUTE-MARNE

als gevangenis. De muren zijn onderaan bijna 3 m dik. Het gebouw is in 2018 gerenoveerd; sinds eind 2020 zijn de nieuwe expositieruimtes beschikbaar.

Ga links de Rue Hautefeuille in.

In de **Rue Guyard** (mooi herenhuis in renaissancestijl) en in de **Rue Gouthière** staan nog enkele oude huizen met uitragende, ronde torentjes met wenteltrap en enkele torentjes met vierkant grondplan.

Ga verder door de Rue Hautefeuille en neem dan de Rue Decrès.

Opvallend zijn het **erkertorentje** en, op **nr. 17**, een portaal in Lodewijk XIV-stijl.

★ Musée de la Crèche B1

R. des Frères-Mistarlet - ☎ 03 25 03 86 80 - 14.00-18.00 u - gesl. di, 1 jan., 1 mei, 25 dec. - rondleiding mogelijk op verzoek - € 2 (tot 18 jaar gratis) - kaartje geeft ook toegang tot het Musée d'Art et d'Histoire.

👤 Dit museum toont **kerststallen**★ uit de 17de tot 20ste eeuw van was, hout, glasdraad en terracotta; bijzonder zijn de 18de-eeuwse Napolitaanse stallen.

★ **Basilique Saint-Jean-Baptiste B1**

De kerk (12de-16de eeuw) werd in 1478 tot kapittelkerk verheven en in 1948 tot basiliek. Het **Portail Saint-Jean** aan de zuidzijde wordt beschermd door een natuurstenen voorportaal. Op de middenpilaar ziet u een fraai beeld van Maria met Kind. Het timpaan is versierd met taferelen uit het leven van Johannes de Doper in bas-reliëf: *Zacharias brengt een bezoek aan de tempel, De geboorte van Johannes, De doop en De onthoofding van Johannes.*

Loop links om de basiliek en aanschouw de luchtbogen en waterspuwers.

Binnen zijn het **koor** en het **transept** met renaissancedecoraties interessant, vooral de loggia en de sluitstenen aan het gewelf. Aan het einde van het schip links, in de Chapelle du Saint-Sépulcre, staat een zeer realistische **Graflegging★★** (1471). De groep van elf levensgrote beelden van polychrome steen stellen de Zalving voor, waarbij de twee dragers van het lichaam van Christus potten met aromatische stoffen en spatels meedragen. Vooral de krachtige gezichtsuitdrukking, de houdingen van de personages en de proporties maken indruk. In de basiliek staan ook beelden uit de werkplaats van Jean-Baptiste **Bouchardon** (preekstoel, kerkmeesterbank) en een *Boom van Jesse* (16de eeuw).

Rue Saint-Jean B2

Nr. 22 heeft het hoogste torentje van de stad. Bijzonder mooi zijn de met kariatiden versierde dakkapellen (begin 17de eeuw); andere (18de eeuw) zijn versierd met krullen.

Ga linksaf de Rue Girardon in.

Aan een pleintje staan twee herenhuizen met prachtige portalen, links het in Lodewijk XIII-stijl opgetrokken **Hôtel de Grand** met zijn halfronde fronton, en rechts het in Louis XIV-stijl gebouwde **Hôtel de Beine** met een gebroken fronton versierd met een mascaroon.

Ga rechtsaf de Rue Damrémont in en dan de Rue Bouchardon.

Rue Bouchardon B1

De straat is genoemd naar de classicistische beeldhouwer **Edmé Bouchardon** (1698-1762), die op nr. 27 werd geboren. Deze hofkunstenaar, zoon van Jean-Baptiste Bouchardon, die beroemd was om zijn realistische werken, was een tegenstander van de rococostijl. Speciale aandacht verdienen het herenhuis op **nr. 6** in Lodewijk XVI-stijl en even verderop links de erkertoren met de culde-lampe (kandelaarsteun), waarvan de koepel met steenschilfers is bekleed. *Ga linksaf de Rue Maitret in en loop verder door de Rue Victoire-de-la-Marne.*

Chapelle des Jésuites B1

De kapel van het voormalige Collège des Jésuites, die van 1629 tot 1632 gebouwd werd door architecten van de Sociëteit van Jezus (de jezuiten), wordt meestal de Chapelle du Lycée genoemd. De gevel is in de 19de eeuw lelijk gerestaureerd. Achter het gebeeldhouwde en vergulde houten hoofdaltaar staat een retabel van de Maria-Hemelvaart door **J.-B. Bouchardon**. Bij het verlaten van de kapel ziet u links een met een buste versierde fontein van de hand van dezelfde beeldhouwer.

Loop verder door de Rue Victoire-de-la-Marne naar de Place de la Concorde, waar het stadhuis staat.

Hôtel de Ville B2

Het stadhuis, dat aan het einde van de Rue Victoire-de-la-Marne staat, de drukste verkeersader van de stad, werd in de 18de eeuw gebouwd door **François-Nicolas Lancret**, een neef van de schilder Nicolas Lancret.

Ga terug via de Rue Laloy, de Rue Toupot-de-Beveaux rechts, en de Rue de Verdun.

Les Silos, Maison du Livre et de l’Affiche A2

7-9 av. Foch - ☎ 03 25 03 86 86 - <http://silos.ville-chaumont.fr> - ♿ - juli-aug.: di, do en vr 13.30-18.30, wo 9.30-12.00, 13.30-18.30, za 9.30-12.00 u; sept.-juni: di, do en vr 13.30-18.30, wo en za 9.30-12.00, 13.30-17.30 u - gesl. zo-ma, feestd. - rondleidingen op afspraak (1 uur) - gratis.

In de graansilo's van deze voormalige landbouwcoöperatie is tegenwoordig een cultureel centrum ondergebracht, gewijd aan het boek en de affiche. Het omvat een vaste collectie van meer dan **50.000 affiches**, waarvan vijfduizend uit de nalatenschap van Gustave Dutailly, met name van Jules Chéret (1836-1932), Théophile Alexandre Steinlen (1859-1923) en Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901). Het hele jaar door zijn er exposities van affiches, fotografie of prentkunst.

Le Signe, Centre National du Graphisme A2

1 pl. Émile-Goguenheim - ☎ 03 25 35 79 01 - www.centrenationaldugraphisme.fr - 14.00-18.00, do 14.00-21.00 u - gesl. ma-di, 1 jan., 25 dec. - rondleiding mogelijk (1 uur) - gratis.

Dit grafisch centrum met een oppervlak van bijna 3000 m² werd geopend in de herfst van 2016. Het ligt in het hart van de culturele vernieuwing van Chaumont. Het van oorsprong barokke gebouw is geïntegreerd in een modern complex ontworpen door het architectenbureau Moatti-Rivière. In een ruimte van 1000 m² verdeeld over twee niveaus zijn exposities te zien, evenals een (zeef)drukkerij en een informatiecentrum. Le Signe verzorgt ook opleidingen gerelateerd aan grafisch design, zowel voor beginners als voor gevorderden, en is organisator van de Biennale van Grafisch Design (zie 'Adresboekje').

★ Viaduc Buiten de plattegrond

Dit prachtige kunstwerk (1855-1856) over het dal van de Suize is 654 m lang en 52 m hoog en telt drie verdiepingen van vijftig bogen. De spoorweg die eroverheen gaat, komt uit in het stadscentrum. Aan het viaduct worden voor onbepaalde tijd werkzaamheden verricht, waardoor het niet meer te voet toegankelijk is om van het uitzicht te genieten. Zodra de werkzaamheden klaar zijn, wordt ook weer elke avond vanaf zonsondergang het dynamische lichtspel aangezet.

Rondrit Regiokaart (blz. 296-297)

TUSSEN CHAUMONT EN BARROIS AB3

▶ *Route van 118 km, in donkergroen aangegeven op de regiokaart (blz. 296-297). Reken op een halve dag. Verlaat Chaumont zuidwaarts via de D143.*

Het plateau ten zuiden van Chaumont maakt deel uit van het Bourgondisch 'gebergte'; het wordt doorsneden door de diepe dalen van de Seine en de Saône. Door de kleigrond onder het kalkgesteente zijn grotten, trechters en vaucusebronnen ontstaan. Het landschap is bezaaid met bosgebieden, zoals het Forêt d'Auberive en het Forêt d'Arc-en-Barrois, die samen het oudste wildreservaat van Frankrijk vormen.

Villiers-sur-Suize B3

In dit mooie dorpje in de Haute-Marne loopt een troep **ganzen** vrij rond; zij zijn de mascottes van het dorp geworden. Deze pittoreske snelheidsbeperkers verplichten de auto's hun snelheid aan te passen! Het dorp heeft een wasplaats en een kerk uit de 17de eeuw. Er worden geregeld evenementen georganiseerd (*inlichtingen bij de Auberge de la Fontaine, zie 'Adresboekje'*). *Neem de D154 tot Bugnières en dan richting Giey-sur-Aujon.*

Onderweg kunt u, natuurlijk met mate, genieten van enkele plaatselijke specialiteiten, **rubis de groseilles**, **rubis de cassis** en **La Choue** (zie 'Adresboekje'). Neem in Giey-sur-Aujon de D199 tot Rouvres-sur-Aube, en ga zodra u in dit dorp aankomt rechts de D20 op. Rijd dan verder tot Aubepierre-sur-Aube en sla daar rechtsaf (D159) richting Arc-en-Barrois.

Arc-en-Barrois B3

 2 pl. Moreau - ☎ 03 25 02 52 17 - www.tourisme-arc-chateauvillain.com - mei-sept.: 10.00-12.00, 15.00-18.00 u; rest v.h. jaar: vraag na - gesl. 1 jan., eerste paasdag, 11 nov., 25-26 dec.

Dit dorpje aan de oever van de Aujon dankt zijn titel *station verte de vacances* aan zijn ligging diep in een bosrijk dal. Het is een leuk vakantieoord.

Achter het stadhuis kunt u een mooie renaissancegevel bewonderen.

De **Église Saint-Martin** kwam in de 19de eeuw in de verdringing door woningbouwplannen. De bezoeker moet daarom nu om de kerk heen lopen om het oude, 15de-eeuwse portaal te bewonderen. Het timpaan onder de driepasboog draagt een voorstelling van *Christus aan het kruis* tussen de allegorieën van de kerk en de synagoge. In de kapel rechts van de ingang is een levensgroot sepulcrum te zien met polychrome figuren (17de eeuw). De kruisweg rond de kerk, gewoonlijk van hout of steen, is hier gemaakt van gietijzer.

Het **kasteel** werd door Adélaïde van Orléans, een zus van koning Lodewijk-Filips, in 1845 herbouwd. In de Eerste Wereldoorlog werd het gebruikt als onderkomen voor de gewonde soldaten van het front van Verdun en Argonne.

Vlak bij het kasteel ligt een grote eivormige **ijskelder** uit 1873, waar het ijs werd opgeslagen dat in de winter uit de kasteelvijver werd gehakt.

Buiten het dorp staat een **stoommachine** van drie verdiepingen, die van 1896 tot 1963 gebruikt werd door een zagerij. *Ijskelder en stoommachine zijn in het zomerseizoen te bezichtigen; inlichtingen bij het toeristenbureau van Chaumont (blz. 298), dat ook wandelingen door het dorp organiseert.*

Volg de D10 van Arc-en-Barrois naar Richebourg en dan de D107 naar Châteauvillain. U rijdt dan door het immense Forêt de Châteauvillain et d'Arc.

Châteauvillain A3

Dit voormalige hertogdom was in de 18de eeuw eigendom van de hertog van Bourbon-Penthièvre en daarna van het geslacht Orléans. De stad (met het regionale label 'Petite Cité de Caractère') was in die tijd omringd door een versterkte muur met **zestig torens** en drie stadspoorten. Een deel van deze versterkingen uit de 14de-16de eeuw is bewaard gebleven, onder andere de Tour Saint-Marc en de Tour des Malades.

De vierkante contouren van het kasteel (12de eeuw) zijn nog zichtbaar, maar alleen een **duiventil** uit de 17de eeuw en de **Tour de l'Auditoire** staan nog overeind; de toren is nu in gebruik als toeristenbureau en expositieruimte (*juli-aug.: 14.00-18.00 u - rondleiding mogelijk (1.30 uur) - € 5, tot 16 jaar gratis*).

De voorgevel van de **Église Notre-Dame de l'Assomption**, die vanaf 1770 werd herbouwd dankzij de vrijgeveige hertog van Penthièvre, is vermoedelijk van

LAND VAN BOSSEN EN JAGERS

Het land van Chaumont is befaamd om zijn bossen vol wild, dat elk jaar duizenden jagers aantrekt. Everzwijnen, reëen en herten zijn er koning. Het klein wild bestaat vooral uit hazen, grijze patrijzen, snippen en lijsters. De jacht is een wezenlijk onderdeel van het lokale leven en de lokale gastronomie, zoals te merken is in de salon Chasse et Nature en Fête in Châteauvillain.

Soufflot. De toren met zijn stenen spits is het enige dat rest van de oorspronkelijke kerk. Tegenover de kerk staat het **stadhuis**, dat in 1784 werd gebouwd door Lancret, de architect van het stadhuis in Chaumont en van het kasteel La Motte-Tilly in de buurt van Nogent-sur-Seine. Let in de Rue du Duc-de-Vitry op de spitsboog in de deur van het voormalige **provoosthuis**, waarvan de stenen lijsten en de waterspuwers authentiek zijn.

Aan de uitvalsweg naar Bar-sur-Aube, ziet u de **Chapelle de La Trinité** (begin 17de eeuw), gebouwd ter nagedachtenis aan de slachtoffers van lepra, de ziekte die in deze periode woedde. In de kerk zijn nog enkele oude fresco's te bewonderen. (*Sleutel in het gemeentehuis of in het eerste huis rechts van de kapel.*)

Hertenpark – Rue du Parc-et-du-24-Août-1944 - ☎ 03 25 03 80 80 - ♿ - mei-okt.: 8.00-20.00 u; nov.-april: 8.00-17.00 u - gesl. in de bronsttijd van de damherten - grtis. 🧑🏿🧑🏿 Dit hertenpark werd in 1655 aangelegd door een van de heren van Châteauvillain, ten behoeve van de jacht. In het park loopt een honderdtal herten vrij rond; hier treft men ook vele bosbouwgewassen aan, waaronder geneeskrachtige en zeldzame planten. De stenen die gebruikt zijn bij de aanleg van muren en paden zijn afkomstig van de steengroeven in het park. Het toegangspaviljoen is een oude stadspoort uit de 17de eeuw, een replica van de Porte Madame uit de 14de eeuw.

Neem de D65 richting Chaumont en ga dan linksaf de D106 op naar Orges.

Moulin de la Fleuristerie, in Orges A3

4 chemin de la Fleuristerie - ☎ 06 22 10 89 48 - www.artamin.fr - rondleidingen (1 uur) juli-aug.: 10.30, 15.00, 16.30 u - € 8 (tot 6 jaar gratis).

Dit is het enige nog bestaande productiecentrum van **bloemcreaties**. De bloemen (van papier of zijde, in de vorm van dragees of suikergoed enz.) worden gebruikt in de haute couture, de banketbakkerij, de interieurinrichting, als accessoires voor bruidsjurken enz. U maakt kennis met het productieproces en de oude installaties. De machines uit 1903 worden nog altijd gebruikt, zoals een 110 volt-turbine.

Keer via de D105 en D65 terug naar Chaumont.

CHAUMONT: ADRESBOEKJE

Stadsplattegrond (blz. 300)

TIPS

Truffelweekend van Haute-Marne – U gaat midden in de Haute-Marne met een hond op zoek naar de heerlijke grijze truffel van Bourgogne, waarna u van een chef-kok leert hoe u die moet bereiden. Het arrangement bestaat uit twee dagen (één nacht) halfpension met gastronomisch diner in een hotel of chambre d'hôte, een demonstratie truffels opsporen in het bos, en de kookcursus. Inl. en reserv. bij het Maison Départementale du Tourisme via ☎ 03 25 30 39 08 (blz. 33).

OVERNACHTEN

WAT MEER LUXE

5 **Grand Hôtel Terminus Reine** – A2 - Place du Gén.-Charles-de-Gaulle - ☎ 03 25 03 66 66 - www.relais-sud-champagne.com - 58 kamers € 73/130 - ☎ € 9,70 - dagmenu € 22 - ✂ € 32/49. De meeste kamers van dit hotel, dat tegenover het treinstation ligt, zijn mooi gerondeerd. De kamers zijn functioneel, maar niet erg aantrekkelijk. Gasten hebben voor de maaltijd de keuze tussen een traditioneel kwaliteitsrestaurant of een pizza of grillgerecht in het tot laat open zijnde souterrain.

L'Étoile d'Or – Buiten de plattegrond - 103 av. de la République - richting de uitgang van de stad - ☎ 03 25 03 02 23 - www.hotel-etoile-dor.com/fr - ♿ - 12 kamers € 69/100 - ☞ € 9 - ✂ € 18/28. Het lawaai van de nabijgelegen D619 wordt getemperd door de dubbele beglazing. De kamers zijn gerieflijk, sommige zijn betimmerd, andere hebben schuine muren. Kale natuursteen, schouw en Lodewijk XVI-stoelen geven het restaurant cachet. Traditionele gerechten.

In de omgeving

Auberge de la Fontaine - 2 pl. de la Fontaine - 52210 Villiers-sur-Suize - ☎ 03 25 31 22 22 - www.aubergedelafontaine.fr - gesl. 15-30 sept. - 7 kamers € 65/80 - ☞ € 8 - ✂ € 20/30. De met wilde wingerd begroeide herberg is zowel dorpscafé als restaurant. Aangename, rustieke inrichting en streekgerechten. De kamers, de ontbijtzaal en de lokale kruidenier zijn ondergebracht in een recent aangebouwde vleugel op 50 m van het hoofdgebouw. Er is ook een tuin en u kunt er tochtjes met een rijtuig maken.

UIT ETEN

DOORSNEEPRIJZEN

5 **Le Grain de Sel** - A2 - 21 r. de Verdun - ☎ 03 25 32 41 36 - gesl. zo, wo, 2 weken in aug. en in dec. - menu € 20/35. Op de menukaart van dit restaurant staan voornamelijk grote salades en zoute broodjes. De eetzaal is vooral rond lunchtijd boordevol. Gulle porties en vriendelijke bediening.

6 **Le Saint-Hubert** - B2 - 28 r. Toupot-de-Béveaux - ☎ 03 25 02 96 37 - www.restaurant-lesaint-hubert.com - ♿ - gesl. zo-ma - menu € 12,50/50. Dit restaurant ligt in het stadscentrum aan een kleine binnenplaats, waar u bij mooi weer kunt eten op het terras.

Gebouw en aankleding zijn nogal eenvoudig, maar de keuken, waar traditionele gerechten met vernuft worden bereid, maakt de tocht de moeite waard. Redelijke prijzen.

In de omgeving

Hôtel du Parc - 1 pl. Moreau - 52210 Arc-en-Barrois - 16 km ten zuiden van Chaumont via D65 en D3 - ☎ 03 25 02 53 07 - www.relais-sud-champagne.com - gesl. maart en di-wo 's winters, di-middag 's zomers - € 21/46 - kamers € 67/72 - ☞ € 8,50. De eetzaal in dit voormalige postkoetsstation (17de eeuw) is in zomerse kleuren geschilderd en wordt in de zomer nog eens aangevuld met een bloemrijk terras. De menukaart is klassiek, de kamers zijn rustig en functioneel.

WAT MEER LUXE

7 **Les Remparts** - A2 - 70 r. de Verdun - ☎ 03 25 32 64 40 - www.hotel-les-remparts.fr - dag. beh. zo - gesl. 2 weken in aug. - menu € 38/56 - kamers € 120 - ☞. Dit karaktervolle hotel aan de rand van het stadscentrum beschikt over een traditioneel restaurant, waar klassieke gerechten van verse streekproducten geserveerd worden (truffels, Langres-kaas enz.). De 17 comfortabele kamers zijn in moderne stijl gerenoveerd.

WINKELN

Markt - Tijdens de renovatie van de Baltard-hallen vindt de markt van Chaumont op woensdag en zaterdag in de omringende straten plaats.

In de omgeving

Brasserie de Vauclair - 52210 Giey-sur-Aujon - ☎ 03 25 01 00 40 - www.la-choue.com - sept.-april: 9.00-15.00 u; rest v.h. jaar: 8.00-16.00, za 10.00-20.00, zo 17.00-20.00 u. In deze voormalige priorij is in 2000 een ambachtelijke brouwerij geopend, waar al gauw ieder-

Vertaling	Mylène Delfos, Henriëtte Gorthuis, Karin Snoep, Alexander van Kesteren, Jet Zegers,
Eindredactie	Frans van der Heijden
Opmaak	Asterisk*, Amsterdam
Omslagfoto	Jean-Pierre Degas/hemis.fr
Oorspronkelijke titel	Champagne Ardenne
Oorspronkelijke uitgever	Michelin, Parijs
Uitgevers	Philippe Orain (Michelin, Parijs) Lieven Defour (Lannoo, Tielt)
Hoofdreductie	Irène Lainey
Redactie	Joanna Dunis, Séverine Cachat, Pierre Chavot, Élodie Ganneau, Sonia Lambert, Auriane Lestienne, Laurence Michel, Emmanuelle Souty
Grafisch ontwerp	Christelle Le Déan, Sandro Borel
Omslagontwerp	Keppie&Keppie, Varsenare
Cartografie	Costina-Ionela Tarcea, Florica Paizs Stadsplattegronden: © MICHELIN en © 2006-2017 TomTom. All rights reserved.
Met dank aan	Cristian Catona, Marion Desvignes-Canonne, Hervé Dubois, Isabelle Foucault, Maria Gaspar, Bogdan Gheorghiu, Pascal Grougon, Anne-Sophie Hedan, Marine d'Hyevre van Aube en Champagne Tourisme, Françoise Klingen, Maxime Lacquit van het Maison Départementale du Tourisme de la Haute-Marne, Bénédicte Lathes, Pascal Moureaux en Camille Roberini van het Office du Tourisme de l'Agglomération de Reims, Sophie Roques, Marie Simonet

© Michelin

© Cartografie: Michelin

© Nederlandse tekst: Uitgeverij Lannoo, nv, Tielt, 2020

Het redactieteam heeft de grootste zorg besteed aan de samenstelling en de controle van deze gids. Maar omdat de gegevens voortdurend gewijzigd worden, moet de praktische informatie (prijzen, adressen, bezoeken, telefoonnummers, bezienswaardigheden, internetadressen) worden beschouwd als een aanwijzing. Het is dan ook best mogelijk dat bepaalde info bij het verschijnen van deze gids niet helemaal correct of volledig is. Wij kunnen daar niet verantwoordelijk voor worden gesteld.

Deze gids bestaat voor en door u; u bewijst ons dan ook een grote dienst door eventuele tekortkomingen of vergissingen te melden. Aarzel niet om ons uw opmerkingen en suggesties over de inhoud van deze gids mee te delen. Bij een eerstvolgende bijgewerkte editie zullen wij daar rekening mee houden.

Contactadres

De Groene Reisgids
Uitgeverij Lannoo
Kasteelstraat 97
B-8700 Tielt
degroenereisgids@lannoo.be

De Groene Reisgids
Uitgeverij Terra Lannoo bv
Postbus 23202
1100 DS Amsterdam Zuidoost
info@terralannoo.nl

www.lannoo.com

D/2020/45/576 - NUR 512
ISBN 978 94 014 6515 1

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.